

L'editorialisme de la premsa de Barcelona durant la transició (1975-1978)

Per **Marcel Mauri (Universitat Pompeu Fabra)**

Citació recomanada Mauri, Marcel (2012). "L'editorialisme de la premsa de Barcelona durant la transició (1975-1978)". Obra Periodística, 3. <http://upf.edu/obrapperiodistica>

Resum:

La premsa de Barcelona va experimentar un procés de canvi empresarial, tecnològic i, sobretot, ideològic durant els primers anys de la transició democràtica que van entre la mort de Franco (1975) i l'aprovació de la Constitució (1978). A través dels editorials que publiquen els onze diaris que hi havia en aquells anys a Barcelona es pot observar aquesta transformació de la mirada de mitjans i periodistes davant dels canvis polítics que s'anaven succeint. Aquesta antologia recull diversos editorials de tots els rotatius barcelonins que permeten observar aquesta evolució en la seva línia d'opinió.

Paraules clau: editorial, transició, La Vanguardia, Diario de Barcelona, Tele/eXpres, Mundo Diario, Avui, Correo Catalán, El Noticiero Universal, Solidaridad Nacional, La Prensa, Catalunya Express, El Periódico de Catalunya

Article en format .pdf

Presentació del tema/ període

La transició a la democràcia (1975-1978) ha estat un dels períodes de més canvis per a la premsa catalana i espanyola de la història del periodisme recent. A l'adaptació a la nova situació política (el final del franquisme i l'inici de la democràcia) amb els canvis ideològics que això implicava en mitjans i periodistes, calia sumar-hi la crisi econòmica i de reconversió tecnològica que també va afectar de ple les empreses periodístiques i que va fer que d'11 capçaleres d'informació general que arriben a conviure als quioscos de Barcelona només n'acabin sobrevivint tres.

Durant aquells anys, la premsa va viure diverses etapes i fenòmens concentrats en un breu lapse de temps. L'explosió de llibertat de facto que va significar la mort de Franco va anar seguida d'una etapa de creixement i expansió del periodisme amb l'aparició de nous diaris (com l'Avui o el Catalunya Express) i la consolidació dels ja existents com a líders d'opinió i actors polítics. Aquesta etapa de maduresa es viurà fins les eleccions legislatives de juny de 1977. A partir d'aquell moment, començarà un lent però continuat declivi del paper dels mitjans i de la confiança dels lectors cap a ells (que els mateixos diaris certificaran a les seves pàgines) que coincidirà amb la consolidació de la democràcia.

En aquesta transició periodística viscuda dins la transició democràtica, els canvis ideològics que experimenten els mitjans no només seran importants pel que signifiquen de transformació dins el sistema comunicatiu sinó que tindran una influència evident en els processos de canvis polítics generals que es van vivint. En aquest sentit, l'estudi de l'editorialisme de tota la premsa generalista de Barcelona en els tres anys esmentats permet fer una radiografia prou exhaustiva d'aquestes mutacions en la presa de posicions oficials de les empreses periodístiques. No debades, l'article editorial reflecteix millor que cap altra peça l'opinió que el diari adopta davant dels fets que van succeint. És el millor testimoni d'aquest canvi ideològic profund que els diaris de la capital catalana inicien poques hores després de la mort de Franco.

Presentació de les publicacions

Dels 11 diaris que es publiquen a Barcelona durant aquells anys, el més veterà de tots, i degà de la premsa continental, era el *Diario de Barcelona*. Fundat el 1792, el vell Brusi entrava a la transició com un diari empresarialment inestable (entre 1974 i 1975 Godó i Artur Suqué es venien les accions a l'empresari Josep M. Santacreu) i amb una redacció jove i progressista, dirigida per Josep Pernau, que no encaixava amb el tarannà conservador del nou propietari. Els relleus a la direcció no faran més que agreujar la situació que acabarà provocant

la sortida d'una trentena de periodistes del diari apel·lant la clàusula de consciència.

El Correo Catalán (1876-1985) comença la seva particular transició a finals dels 50, amb l'entrada d'Andreu Rosselló i Pàmies i Manuel Ibañez Escofet. Arribarà a ser el segon diari de la ciutat (després de *La Vanguardia española*) però la marxa d'Ibañez Escofet una dècada més tard i els canvis empresarials (amb l'entrada de Santacreu i de gent propera a Jordi Pujol a l'accionariat) faran que visqui la transició democràtica com un diari en declivi.

La Vanguardia española aconseguirà mantenir durant aquests anys el paper de diari líder de la premsa catalana. L'arribada, l'any 1969, d'Horacio Sáenz de Guerrero, comportarà l'entrada de col·laboradors de caire liberal (Baltasar Porcel, Ramon Trias Fargas, Joan Fuster...) que permetran que el rotatiu de la família Godó s'adapti als nous temps i mantingui la seva posició de lideratge des d'una posició liberal-conservadora.

Un tarannà conservador compartit també pel vespertí *El Noticiero Universal* (1888-1985) que encara la transició amb canvis empresarials: la venda del diari a Josep Maria Porcioles, fill de l'exalcalde franquista de Barcelona. Altres relleus a la direcció i l'obertura en les col·laboracions permetran que el rotatiu assoleixi el seu rècord de vendes durant aquells anys.

La premsa falangista de Barcelona (*Solidaridad Nacional*, 1939-1979 i el vespertí *La Prensa*, 1941-1979) viurà la seva particular agonia en aquests anys. Malgrat l'intent de re situar-se ideològicament (amb la significativa pèrdua del jou i les fletxes a la capçalera), els dos rotatius perdran els pocs lectors que tenien i, amb la desaparició del Movimiento Nacional, quedaran a mercè del govern de la UCD que decidirà prescindir-ne.

Tele/eXprés (1964-1980), primer diari privat que apareix a Barcelona després de la Guerra Civil, enceta la transició amb un relleu a la direcció: Ibañez Escofet, que l'havia convertit en el mitjà de moda entre els ambients universitaris i d'oposició al règim, és substituït per Pere-Oriol Costa que prestarà més atenció a la política. Aquest fet incomodarà tant al govern com al propietari, Godó, i provocarà inestabilitat en la direcció i redacció.

Més polititzat serà *Mundo Diario* (1974-1980), rotatiu de Sebastià Auger molt popular entre el món obrer, universitari i dels barris per la seva ideologia d'esquerres propera al comunisme. Gràcies a la seva posició combativa, els anys de transició seran els de més vendes però a causa d'una estructura empresarial feble acabarà desapareixent.

L' *Avui* (1976-2011) va néixer amb la singularitat de ser el primer diari en català després de la Guerra Civil i sota un esperit unitari de tot el catalanisme polític. Va començar amb unes vendes que s'acostaven als 100.000 exemplars però amb una estructura empresarial molt dèbil.

Més breu va ser l'experiència del *Catalunya Express* (1976-1980), diari del Grup Mundo (de Sebastià Auger). Volia

imitar els models populars-sensacionalistes de la premsa anglesa però amb més atenció a l'actualitat política. Les poques vendes, la manca de publicitat i l'enfonsament del grup van comportar la seva desaparició.

El final d'aquest període de transició (1978) coincidirà amb l'aparició d'un nou i molt exitós projecte periodístic: El Periódico de Catalunya. Amb una estructura empresarial sòlida i un model de premsa popular, el nou rotatiu no només aconseguirà fer-se ràpid un espai entre els lectors sinó que prendrà el relleu a la premsa progressista de Barcelona que anirà desapareixent.

Presentació de l'antologia

L'antologia de textos editorials seleccionats (un total d'onze: un per cada mitjà) permet fer una mirada doble a la transició periodística: per una banda, els canvis i les preses de posicions dels mitjans que es poden observar a través de la tria de diversos moments cabdals entre 1975 i 1978; i, per l'altra, una mirada de periodisme comparat a través de l'opinió expressada per tots i cadascun dels rotatius de Barcelona.

La posició àmpliament majoritària de la premsa de Barcelona davant la mort de Franco s'expressa perfectament amb ' [Sentido previsor de Franco](#)' (20/11/1975), un editorial del *Diario de Barcelona* que glossa de forma elogiosa la figura del dictador i apunta a la continuïtat del règim. A excepció de Mundo Diario (que des del mateix moment del decés ja demanarà que s'instauri la democràcia) la resta de mitjans seran molt prudents a l'hora de reclamar la fi de la dictadura.

Dos dies més tard, l'editorial ' [¿Ya empezamos?](#)' (22/11/1975), publicat per *La Prensa*, mostra com tan sols s'han necessitat 48 hores perquè la por comenci a esquerdar-se en alguns dels mitjans. El rotatiu falangista expressa en aquest article la visió crítica contra aquells diaris que demanen canvis en el règim quan Franco encara no està ni enterrat.

Uns canvis que es reclamen amb més o menys força segons el mitjà però de forma transversal després dels primers mesos de govern d'Arias Navarro. *Tele/eXprés* serà un dels diaris més crítics amb el ja expresident i el reformisme com es veurà a l'editorial ' [La democracia hay que hacerla con los Demócratas](#)' (3/7/1976). Un títol que ho diu tot.

La sensació que el procés de democratització va molt lent i és molt dèbil és el leit motiv de ' [¡A pactar, rápido!](#)' (16/12/1976), un dels pocs editorials publicats per *Catalunya Express*. L'endemà del vot afirmatiu que de forma clara han donat els ciutadans al referèndum per a la Reforma Política, aquest rotatiu demanarà que no es perdi temps en pactar (govern i oposició) el camí que ha de dur a la democràcia.

La fragilitat del camí cap a la democràcia és un tema habitual en els editorials de la transició. A ' [La hora de la sensatez](#)' (15/04/1977), *El Noticiero Universal* mira de reforçar de forma positiva l'actitud d'acatament que l'exèrcit pren davant de la legalització del PCE. Decisió que els militars no comparteixen però que accepten per lleialtat al rei. Aquesta posició serà elogiada pel rotatiu.

A ' [El espíritu del 15 de julio](#)' (15/6/1977), publicat a *Solidaridad Nacional*, s'observa el viratge ideològic que ha fet l'antiga premsa del Movimiento: de falangista a demòcrata. El diari posarà l'accent en què no es pot fer marxa enrere en la democratització però que tampoc es pot desmembrar Espanya.

Un editorial que contrasta amb ' [Si Franco Viviera ...](#)' (15/06/1977), publicat el mateix dia pel combatiu *Mundo Diario* on demanarà clarament que es voti el que es vulgui mentre sigui un partit antifrancuista.

Mesos més tard, el retorn de Tarradellas serà vist de forma entusiasta per tota la premsa. ' [Confianza en el Presidente](#)' (22/10/1977), de l' *Avui*, és un exemple d'aquests elogis cap al polític. Tanmateix, el mateix text també amaga una crítica velada al president en demanar-li que renunciï al càrrec quan el Parlament de Catalunya així li ho demani.

Entre l'aprovació a Corts de la Constitució i el referèndum, un intent fallit de cop d'Estat conegut com 'L'operació Galaxia', refreda els ànims. Des de *La Vanguardia* es publicarà l'editorial 'El mal trago del Gobierno' (22/11/1978) on s'instarà a sanejar les forces armades per treure'n aquells elements massa vinculats al franquisme.

L'aprovació de la Constitució via referèndum tindrà una lectura positiva per part de tots els mitjans com a culminació del camí cap a la democràcia. Però també es podran llegir editorials amb matisos interessants. A ' [El tiempo de la protesta toca a apoyo fin](#)' (01/12/1978), *El Correo Catalán* instarà a posar punt i final a l'època de les queixes i les reivindicacions.

En canvi, a [El peligro del desencanto](#) (8/12/1978), *El Periódico de Catalunya* expressa el temor que l'assoliment de la democràcia no comporti també l'aflorament d'un sentiment de frustració per tots els somnis col·lectius no aconseguits.